

חזרה מעורכי המלחמה — ומצות יישוב ארץ ישראל

ראשי פרקים

- א. החוזרים מעורכי המלחמה
- ב. הסיבה לחזרה מעורכי המלחמה
- ג. הפטורים מעורכי המלחמה — ושמח את אשתו
- ד. הפטורים מעורכי המלחמה — בונה בית וחנכו, נוטע כרם וחללו

א. החוזרים מעורכי המלחמה

בדברים כ, ה-ז נאמר:

ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכו. ומי האיש אשר נוטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו. ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה.

ובמשנה בסוטה ח, ב:

כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים.

בונה הבית שלא חנכו, נוטע הכרם שלא חללו, ומארס האשה ולא לקחה, משוחררים מהשתתפות במלחמה עצמה, והם מוצבים בתפקידי עורף, חילות שירותים או תומכי לחימה — מספקים מים ומזון, ומתקנים הדרכים.

ויש שפטורים לגמרי, ואינם משתתפים כלל במלחמה אף לא בתפקידי עורף. כך נאמר בדברים כד, ה: "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח". מי שנשא אשה פטור לגמרי משירות צבאי אף מתפקידי עורף במשך כל השנה

* מאמר זה פורסם בגירסה ראשונה: "החוזר מעורכי המלחמה וחנוכת בית בארץ ישראל", אמונת עיתך, 49 (תשס"ג), עמ' 23-28.

הרב יאיר גנז

הראשונה לחתונה. גם מי שנטע כרם וחללו, וכן בנה בית וחנכו פטור בשנה הראשונה. כך נאמר במשנה בסוטה ח, ד:

ואלו שאין זזין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס את יבמתו, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת" (דברים כד, ה). "לביתו" זה ביתו. "יהיה" זה כרמו. "ושמח את אשתו" זו אשתו. "אשר לקח" להביא את יבמתו. אינן מספיקין מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכים.

המקור הוא הפס' העוסק בנושא אשה וממנו למדו על בית וכרם. וכדברי הרמב"ם בהלכות מלכים ז, י:

ואלו שאין יוצאין לעורכי המלחמה כל עיקר, ואין מטריחין אותם לשום דבר בעולם, הבונה בית וחנכו, והנושא ארוסתו או שייבם, ומי שחלל כרמו, אין יוצאין עד תום שנה, שנאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח. **מפי הקבלה** למדו שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה, בין לאשה שנשא, בין לכרם שהתחיל לאכול פרו.

יש שני סוגי חוזרים ממלחמה. יש פטורים לגמרי, ויש משוחררים מלהיות במערך הלוחם. בנה בית חדש וחנכו, נשא אשה, נטע כרם וחללו, כל אלה פטורים לגמרי בשנה הראשונה מהשתתפות במלחמה. אך נטע כרם ולא חיללו, ארש אשה ולא לקחה, בנה בית ולא חנכו, מספקים מים ומזון ומתקנים את הדרכים. התורה מכנה שיחורור זה "ישוב לביתו" ללמד שהוא עושה תפקידים אלה מתוך ביתו. כך המלבי"ם לדברים כ, ו: "ילך וישוב לביתו — היינו שיכול לשוב לביתו וילך כפעם בפעם להכין מים ומזון".¹ כך פירש גם המשך חכמה לדברים כ, ה: "ילך וישוב לביתו פירוש ילך ממקום המלחמה לספק מים ומזון לתקן את הדרכים למען בכלות המלחמה ישוב לביתו ולא יספה במלחמה, ופשוט".²

ההלכות הללו ביחס למשוחררים ולפטורים אמורים במלחמת רשות, אך במלחמת מצוה הכל יוצאים, כדברי המשנה בסוטה ח, ז המסיימת את הפרק:

במה דברים אמורים, במלחמת הרשות אבל במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

1. ראה שם אות קיא דבר גירסת הגר"א בספרי.
2. דברים דומים כותב בקצרה החזקוני שם: "ויבוא ויטען מים ומזון לבני המלחמה", וכן הרש"ר הירש שם: "היה יוצא עם הצבא עד גבול הארץ, ומשם שב לביתו, אולם גם בהיותו בבית עליו לסייע למטרות המלחמה ומספיקין מים ומזון ומתקנים את הדרכים".

ב. הסיבה לחזרה מעורכי המלחמה

האם הכרזת השוטרים היא רשות היא או חובה? האם הפטורים והמשוחררים יכולים להתנדב ולהשאר בשדה המערכה למרות שבנה בית חדש ונטע כרם? ניתן להבחין בין: "הירא ורך הלבב" (דברים כ, ח), שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה, והתורה מנמקת את סיבת שחרורו: "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו" (שם) שאכן ילך וישוב לביתו, אבל מי מהמשוחררים — זה שבנה בית חדש, ארס אשה או נטע כרם, אם מתגבר ורוצה להשאר, מדוע שלא ישאר!?

נראה שהדבר תלוי בהסבר המצוה וטעמה:

רש"י לדברים כ, ה כותב ביחס לבונה בית: "ודבר של עגמת נפש הוא זה". ראב"ע (דברים שם) מוסיף ומבאר:

והטעם כי ליבו וכל תאותו לחנוך ביתו, והנה ליבו לביתו, לא למלחמה, על כן ינוס ויניס אחרים.

דברים דומים כותבים הרשב"ם והרמב"ן בפירוש לתורה שם, וכ"כ הרמב"ן בספר המצוות לא תעשה י. גם בעל ספר החינוך במצוה תקכו כותב:

כי כל אלו בני האדם חלושים מאד מבוא במלחמה כי מחשבתם נתפסת הרבה על הדברים הנזכרים בכתוב, ואלו יניאו לב חבריהם וכענין שכתוב בפירוש ולא ימס את לבב אחיו.

אדם שבנה בית חדש, נטע כרם, או אירס אישה דעתו טרודה וטרופה עליו, ואינו יכול להתרכז במלחמה ויגרום מורך בלב חבריו, ולכן נוכחותו רק תפריע בעת הקרב, ולכן הוא מועבר לתפקידי עורף.³

הרב ברוך הלוי אפשטיין, בעל התורה תמימה (דברים כ, ה) מכריע בשאלה האם החזרה חובה או רשות ע"פ הגמרא בסוטה מד ע"א:

'כי יקח איש אישה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר' (דברים כד, ה) יכול בצבא הוא דלא יצא אבל יספיק מים ומזון ויתקן דרכים? ת"ל, ולא יעבור עליו לכל דבר, ומאחר דכתיב ולא יעבור, מה ת"ל לא יצא בצבא? לעבור עליו בשני לאוין. הרי מפורש שמי שפטור מלצאת ויצא, עובר בלאו. ואין

3. טעמים נוספים מדוע משחררים את הבונה ולא חנכו וכד', ראה: הרב שמריה אריאל, משפט המלחמה עמ' נט-סא.

הרב יאיר גנז

לומר דשאני אישה חדשה, דהא כיוון דטעם הדבר משום עגמת
נפש מאי שנא הכא והתם !?

לדבריו, חובה על כולם לחזור.⁴

המאירס אשה ולא לקחה, נוטע כרם ולא חללו, בנה בית ולא חנכו, משוחררים
אמנם מלהיות לוחמים קרביים, אך הם חוזרים לביתם ומוצבים בתפקידי
עורף.

כל זה רק במלחמת רשות. מדוע במלחמת מצווה אין מתחשבים בטרדתו
ובחוסר הריכוז של הלוחם? הרי גם במלחמת מצווה, מורד לב ופחד הם תחילת
הניסה שהיא תחילת נפילה, שהרי על כן צוו שלא לערוץ ולא לפחוד במלחמה
(חינוך, מצוה תקכה) ואם יפחד "כל דמי ישראל תלויין עליו, והרי הוא כאילו
שפך דמי כולם אם יפחד וישוב אחור ימינו" ומדוע רק במלחמת מצווה אנו
מאמינים ביכולתו של הלוחם להתגבר ודורשים זאת ממנו כמבואר ברמב"ם
בהל' מלכים ז, טו:

ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו
ולא ירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באישתו ולא בבניו וכל
המתחיל לחשוב ולהרהרו ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, ולא
עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו הרי זה כמי ששפך
דמי הכלו והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה.

א"כ, אם מדובר על יכולת להתגבר על פחד, מה ההבדל בין מלחמת רשות
למלחמת מצווה? מדוע במלחמת מצווה יוצא אפילו חתן מחדרו וכלה
מחופתה, מי צריך לוחם טרוד? איזה מפקד לא יוותר על לוחם ירא ורך לבב?⁵

4. ונראה שדבר מפורש ברש"י (דברים כ, ז ד"ה פן ימות במלחמה): "ישוב פן ימות שאם לא
ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות". ומכאן שזוהי חובה. (הערת הרב יואל פרידמן).
תגובת המחבר: דברי רש"י מקורם בספרי, ועין במנחת חינוך במצוה תקכו שכתב על כך:
"ומ"מ בש"ס וברמב"ם לא נתבאר זה וצ"ע בכל זה". לכן יש ערך בדברי התורה תמימה.
(הערת העורך: ראה בספרי: מלכות יהודה וישראל, "עריקים וסרבני גיוס", עמ' 328 - 331,
ובהערות שם דעות שונות בענין, ויש לחלק בין המשוחררים משירות קרבי שרשאים
להתנדב, לבין הפטורים לגמרי שאסור להם להתנדב).

5. כך שואל הרב יהודה גרשוני, משפט המלוכה, עמ' נט; הרח"ד הלוי, שו"ת עשה לך רב,
חלק ג עמ' שיט-שכד; הרב יהושע הגר-לאו, העז והענוה, עמ' 81-84; הרב יהודה שביב,
בציר אביעזר, עמ' 115-117. אולי ניתן לחלק בין שני סוגים של מלחמת מצווה, אם

ג. הפטורים מעורכי המלחמה — ושמה את אשתו

כאמור, הפטורים לגמרי מהמלחמה ונשארים בבתיהם ואינם עוברים אף לתפקידי עורף, אילו הם מי שבנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, נושא ארוסתו או הכונס את יבמתו. הפטור ניתן אם טרם עברה שנה מיום חנוכת הבית, או מיום החילול, או מיום הנישואין או היבום.

מהי סיבת פטורם? הלא הם אינם טרודים מהמצוה שעליהם לקיים, הלא הם קיימו אותה כבר? מדוע דווקא המארכ אשה, החונך בית או הנוטע כרם צריכים לחזור מעורכי המלחמה?

פטור נושא אשה הוא היחיד הנזכר במפורש בתורה, והטעם הוא: "ושמה את אשתו" (דברים כד, ה). מה מטרתה של שמחה זו? מסביר בספר החינוך מצוה תקפב:

משרשי המצוה, כי האל ברוך הוא עלה במחשבה לפניו לבראות העולם, וחפצו שיתישב בבריות טובות הנולדות מזכר ונקבה שיזדווגו בהכשר, כי הזנות תועבה הוא לפניו, על כן גזר עלינו העם אשר בחר להיות נקרא על שמו שנשב עם האשה המיוחדת לנו להקים זרע שנה שלמה מעת שנשא אותה כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב, עד שיבא אצל הטבע כל מעשה אשה אחרת וכל עניניה דרך זרות, כי כל טבע ברוב יבקש ויאהב מה שרגיל בו, ומתוך כך ירחיק האדם דרכו מאשה זרה ויפנה אל האשה הראויה לו מחשבתו ויוכשרו הוולדים שתלד לו ויהיה העולם מעלה חן לפני בוראו, וזהו שאמרו זכרונם לברכה [סוטה מד ע"א] שאחד הנושא את הבתולה או האלמנה או יבמה חייב בזה, שכולן ראויין לכך לפי הטעם הנזכר, אבל לא המחזיר גרושתו.

חיזוק התא המשפחתי בשנה הראשונה עומד אל מול הצורך לצאת ולהלחם מלחמת רשות.⁶ מצוה זו נוהגת בין בארץ ובין בחו"ל וכדברי הרב אליעזר ממייץ, ספר יראים סימן רכח [דפוס ישן — קצ]:

למדנו שבשנה ראשונה שנושא אדם את אשתו חייב לשמחה

מדובר במלחמת הגנה "עזרת ישראל מיד צר", שאז "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (איוב ב, ד) וחובה להתגבר מול כובש ומאיים. אך אם מדובר במלחמת כיבוש הארץ, אולי שם יש מקום לעיין במצבו הנפשי של הלוחם, וצ"ע.
6. דברים דומים בתורה תמימה דברים כד אות צד; שו"ת חתם סופר, אה"ע סימן קנה; הרב יהושע הגר-לאו, העוז והענוה, עמ' 117.

הרב יאיר גנז

דכתיב נקי יהיה לביתו ושמח את אשתו בכל דברים שהוא יודע שיש לה שמחה. וראה כמה הקפידה תורה על מצות שמחה שנפטר מלצאת בצבא... ומצוה זאת נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ הלכך צריך אדם שיזהר בזמן הזה.⁷

ד. הפטורים מעורכי המלחמה — בונה בית וחנכו, נוטע כרם וחללו

כאמור בתורה נאמר שרק מי שכבר נשא אשה, פטור בשנה הראשונה מלצאת לצבא. חכמים הוסיפו גם את הנוטע כרם וחללו, וכן את הבונה בית וחנכו. כך במשנה בסוטה ת, ד:

ואלו שאין זזין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס את יבמתו, שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת" (דברים כד, ה). "לביתו" זה ביתו. "יהיה" זה כרמו. "ושמח את אשתו" זו אשתו. "אשר לקח" להביא את יבמתו. אינן מספיקין מים ומזון ואינן מתקנין את הדרכים.

אלא שכאן הגבילו זאת חכמים רק למי שנטע וחלל כרם בארץ ישראל, וכן למי שבנה בית בארץ ישראל. בירושלמי סוטה ה, ד נאמר:

אשר בנה — יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חוזר? תלמוד לומר ולא חנכו, את שמצוה לחנכו. יצא זה שאינו מצוה לחנכו. ...יכול הנוטע כרם בחוצה לארץ יהא חוזר? תלמוד לומר ולא חללו את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה לחללו.

כך פסק הרמב"ם בהלכות מלכים ז, יד:

וכל הבונה בית או נוטע כרם בחוצה לארץ, אינו חוזר עליהן.

מה המשמעות שהפטור הוא רק למי שנטע או בנה בארץ ישראל? מצות חילול כרם רבעי היא בארץ ישראל, ומדברי הירושלמי עולה שזו מצוה לחנוך בית בארץ ישראל.⁸ ישנן עוד מצוות רבות שניתן לקיים ואין חוזרים מהמלחמה

7. בקשר לנושא אשה בחו"ל, ראה בשו"ת ציץ אליעזר חלק יט ס' מא, הכותב שהנושא אשה בחו"ל חוזר מעורכי מלחמה. זאת בשונה מדין נוטע כרם וחללו, או בונה בית וחנכו שחוזר רק אם עשה כן בארץ ישראל. משום שהמצוה לשאת אשה היא מצוה שעל הגוף, ואיננה תלויה בארץ (הערת הרב יואל פרידמן).

8. באשר לנודר לצום עשרה ימים ובאחד מהימים צריך לעשות דבר מצווה, כתב המגן אברהם שו"ע או"ח ס' תקסח ס"ק ה: "והוצרך לדבר מצווה, כגון לסעודת מצוה... דחנוכת הבית בארץ ישראל הווי סעודת מצוה אבל לא בחו"ל". נראה שבחו"ל, חנוכת בית זו רשות. ראה עוד: שו"ת באר שבע, סימן ע; שו"ת תורה לשמה סימן תפב; שו"ת חתם סופר

על מנת לקיימם? אלא נראה שהכונה היא שבהשלמת בנין ביתו בארץ ישראל, וכן המשך הפעילות בכרם שכבר חולל, יש בזה חיזוקו של העורף, לעמידה איתנה ויציבה. יכולת העמידה במלחמה היא לא רק ביכולת להלחם וביכולת להפעיל טקטיקות קרב, אלא בעצם היכולת להחזיק מעמד בעורף חזק, הנותן כוח, תעצומות וביטחון ללוחמים. א"כ המשך בניית הבית שכבר נחנך, והמשך הוצאת היבול מהכרם לאחר שלוש שנות ערלה וזה עתה מתחילים לאכול את פירותיו, הם חלק ממערך המלחמה.

רמז לדבר ניתן למצוא בדברי הספרי דברים פסקא קצב ד"ה מי האיש:

מי האיש הירא ורך הלבב, ויספו השוטרים, למה נאמרו כל הדברים האלו שלא יהו ערי ישראל נשמות.

בעל תולדות אדם בפירושו לספרי טוען שהספרי הוא המקור לדברי הרמב"ם:

שאלו הטעם כרש"י מפני עגמת נפש, ראוי היה להיות חוזר אף הבונה ונוטע בחו"ל, אלא כספרי, שלא יהיו ערי ישראל נשמות, שלא יוסיפו לעסוק בבנין ובנטיעה.⁹

דברים דומים כותב הרב יששכר תמר, עלי תמר, סוטה, עמ' רמא (ובעמ' רנא):

אין לאדם זכות לחזור מעורכי המלחמה משום שנמצא ברשותו רכוש שעדין לא חנכו כגון מי שרכש כלי כסף וזהב חדשים שעדין לא חנכם. מפני שזהו ענין פרטי הנוגע רק לו ומדוע יקנה לו פעולה זו זכויות מיוחדות. אולם מי שבונה בית בא"י אין זו רק פעולה פרטית הנוגעת רק לו אלא עושה בזה שירות לאומה כולה שהרי זה נחשב ככיבוש ארץ ישראל. אבל הבונה בית בחו"ל שאין זה אלא ענין פרטי כאן אין כל זכות להשתחרר משרות לאומי.

כך ניתן להבין את טעם דברי הברייתא בסוטה מג ע"א:

אין לי אלא בית. מניין לרבות בית התבן ובית הבקר ובית העצים

יו"ד סימן קלח; שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן לב; שו"ת יביע אומר חלק ד או"ח סימן יד; הרב סיני אדלר, "מצות חנוכת הבית בארץ ישראל", ברקאי, ד (תשמ"ז), עמ' 133-135; הרב יששכר תמר, עלי תמר — סוטה, עמ' רמא - רמב; הרב יהודה גרשוני, משפט המלוכה, עמ' רכב; הרב אפרים וינברגר, יד אפרים, עמ' קח.
9. ראה: הרב יהושע הגר-לאו, העז והענוה, עמ' 89-91, 111. לפיו, הרמב"ם גם פוסק שהגוזל בית אינו חוזר עליו, וזאת מפני שהוא איננו רכוש קבוע ביד האדם, וכן בית בחו"ל הוא איננו קבוע, ולכן לא חוזר עליו. עוד על בונה בית בחו"ל — הרב שמריה אריאלי, משפט המלחמה עמ' סו-סח.

הרב יאיר גנז

ובית האוצרות? ת"ל: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת? ת"ל "בית", מה בית הראוי לדירה אף כל הראוי לדירה.

בתים הראויים לדירה ולשימושים אחרים המחזקים את האחיזה וההתיישבות, כל אלו הם צרכים הנדרשים לבניין וליישוב, ובעת מלחמה הם הופכים להיות חלק ממערך המלחמה. חיזוק בנין הבית החדש, הכרם שניתן לאכול מפירותיו, מופקעים מהיותם מצווה אישית והופכים להיות משימה לאומית – לחיזוק ההתיישבות וממילא לחיזוק מערך המלחמה. מעתה זהו סעיף בדיני כיבוש ומלחמה. לפיכך לא רק הלוחם שפטור מלצאת למלחמה כלל, לא יוכל להישאר במערך המלחמה, אלא אף החוזר לספק מים ומזון לא יוכל להשאר במערך הלוחם, משום שעתה משימתו - כחלק מהמלחמה, היא חיזוק העורף ע"י השלמת בנין הבית, חילול הכרם וחיזוק ההתיישבות. זוהי ערכה של מצוות ישוב הארץ בעת מלחמה שדינה כדין מלחמה עצמה.

במצות ישוב ארץ ישראל ישנם שני מרכיבים, ירושה, וישיבה.¹⁰ הירושה היא המלחמה על הארץ, והישיבה היא ההתנחלות, וההיאחזות. כאשר יש מפגש בין שני הדברים, ושניהם צריכים להיעשות כאחד – מכריעה התורה שבמלחמת הרשות ישיבה וחיזוק ההתיישבות עדיפים על פני המלחמה.

לעומת זאת, במלחמת מצווה שזהו עצם הכיבוש או ההגנה ובלא זה אין בכלל מקום ישיבה ואין בידינו את ארץ ישראל כלל, בזה אין מקום לחזור אפילו

10. עפ"י הרמב"ן בספר המצוות מצוה ד.

אם היה עסוק ביישוב הארץ, שהרי ללא הכיבוש והירושה לא תתקיים כלל ההתיישבות ואז יוצא "אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה"¹¹.

11. (הערת הרב יואל פרידמן): נקודת המוצא של הכותב היא שהחוזרים מעורכי המלחמה, משום מצוות ישוב א"י נגעו בה, וראיתו המרכזית מדברי הירושלמי שאין חוזרים מעורכי המלחמה בחנוכת בית בחו"ל. אך אפשר לומר שכוונת הירושלמי אינה שמצוות ישוב הארץ היא סיבה לכל החוזרים מעורכי המלחמה אלא זהו גדר במצוות חנוכת הבית. כלומר שהתורה אמרה שחוזר בגלל חנוכת הבית אך זהו רק כשיש מצוה לחנוך את הבית, אבל במקום שאין מצוה וכלל לא היית צריך לבנות ולחנוך — בכה"ג אינו חוזר. כמו"כ בבבלי לא מופיע דרשה זו של ולא חנכו — את שמצוה לחנכו, ויש אחרונים הסוברים (קרו אורה לסוטה מג ע"א, וכן בשיירי הקרבן בירושלמי שם) שהבבלי סובר שאף הבונה בית בחו"ל חוזר.

תגובת המחבר: לא ברורה ההבחנה, שהרי מצוות ישוב ארץ ישראל היא המחייבת בניית בתים וחנוכת בית שהרי בחו"ל היא איננה נוהגת.

(המשך הערת הרב יואל פרידמן): בנוסף יש לברר מה הדין בנוגע כרם ובנושא אשה בחו"ל. **לגבי נוטע כרם ולא חיללו בחו"ל**, נראה שתלוי במחלוקת הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות י, טו, שאין דין נט"ר בחו"ל, לבין השאילתות דרב אחאי גאון פר' קדושים סי' ק אות ו, ורוב הראשונים (על' רמב"ן ר"ה י, רשב"א בשו"ת ח"ג סי' רלא) הסוברים שיש חיוב חילול בכרם רבעי גם בחו"ל. אלא שהדבר מפורש בירושלמי סוטה ח, ה: "יכול הנוטע כרם בחוצה לארץ יהא חוזר תלמוד לומר ולא חללו. את שמצוה לחללו יצא זה שאין מצוה לחללו...". ולכאורה זוהי קושיא גדולה לראשונים הנ"ל, וכן הקשה בס' קהילת יעקב ברכות לה ע"א, מביאו הנצי"ב העמק שאלה לשאילתות שם, וכן במנחת חינוך מצוה תקכו, ז; באר מרים הל' מלכים חלק ב עמ' רמו. ועוד קשה מדוע הרמב"ם לא הביא ראיה לדבריו מהירושלמי ומדין חוזר מעורכי המלחמה, ותלה את הדין בחובת רבעי בסוריא. ובנוסף הרמב"ם מביא דין זה בתור "ויראה לי" שזהו סימן שאין לדין מקור כמבואר בדברי הרמב"ם (אג' הרמב"ם הוצ' הרב שילת, ח"ב עמ' תמג) ובקונט' תשובה מיראה (האדר"ת). ומכאן ראיה לדברי הכותב שיש להבחין בין דין נטע רבעי לבין חוזר מעורכי המלחמה, ולדבריו אפשר לומר שאף אם יש דין נטע רבעי בחו"ל, מ"מ אינו חוזר מעורכי המלחמה כי משום מצוות ישוב א"י נגעו בה. אך הנצי"ב (שם) הסביר בצורה שונה שגם הראשונים הסוברים שיש חובה לחלל בחו"ל, זהו רק אם רוצים לאכול אך אין מצווה לחלל את הרבעי ולכן אינו חוזר מעורכי המלחמה.

תגובת המחבר: אכן הרמב"ם בהל' מלכים ז, יד כותב שהנוטע בחו"ל לא חוזר.